

Stručni rad

**NADARENI UČENICI NA NASTAVI
SLOVENSKEG JEZIKA –
PRIMJER DOBRE PRAKSE**

Martina Gomzi, Osnovna škola Korena, Slovenija

Sažetak

Učitelji se u svom radu svakodnevno susreću s učenicima čije su sposobnosti vrlo različite. Osnovnoškolski razredi sačinjeni su od učenika koji vrlo teško usvajaju propisane standarde znanja i trebaju veliku količinu dodatne stručne pomoći od strane osposobljenih članova tima, do učenika koji vrlo brzo i s lakoćom usvajaju više standarde te su evidentirani kao nadareni učenici. U članku sam se fokusirala na potonje te sam predstavila primjer dobre prakse, koji se odnosi na rad s nadarenim učenicima na nastavi slovenskog jezika.

Ključne riječi: nadareni, diferencijacija, slovenski jezik, neumjetnički tekst.

1. Uvod – nadareni učenici

Usudujem se tvrditi da smo posljednjih godina u radu s djecom s posebnim potrebama postigli veliki odgojno – obrazovni napredak. Naime, održan je veliki broj seminara, edukacija te savjetovanja na temu djece s posebnim potrebama. Naše studijske grupe posvetile su mnoštvo sati identificiranju odnosno prepoznavanju djece s posebnim potrebama, prilagodbi metoda rada i načina njihove uporabe i sl. Međutim, tijekom svakodnevne školske prakse učitelji spoznaju da se zbog produbljenog rada s učenicima s posebnim potrebama često zanemaruju učenici koji su označeni odnosno prepoznati kao nadareni i koji također imaju pravo na usvajanje prilagođenih sadržaja te rad uz posebne metode i oblike provedbe aktivnosti. Ako želimo rad u razredu prilagoditi nadarenim učenicima, moramo znati koji se učenici definiraju kao nadareni.

Prema rječniku slovenskog književnog jezika pojam odnosno pridjev »nadaren« označava nekoga tko je sposoban brzo, bez većeg napora steći potrebna znanja i vještine za kvalitetno obavljanje neke aktivnosti [4]. Kada je riječ o Konceptu rada s nadarenim učenicima u devetogodišnjoj osnovnoj školi, na osnovu pročitanog spoznajemo da u stručnoj literaturi ne postoji jedinstvena definicija nadarenosti, jer nadarene osobe ne sačinjavaju homogenu skupinu, već se njihovi talenti manifestiraju u različitim oblicima i opsegu. Starije definicije nadarenost objašnjavaju prvenstveno kao inteligenciju, ali moderna psihologija sve češće iznosi spoznaje o višestrukim oblicima izražavanja inteligencije odnosno višestrukim talentima. Taylor smatra da svatko od nas ima svoje posebne sposobnosti, što znači da bi se teoretski svaka osoba mogla smatrati nadarenom ili talentiranom. Upravo ovakav pristup izazvao je potrebu za proširenjem definicije nadarenosti. Najčešće korištena definicija u svijetu zapisana je u američkom Zakonu o obrazovanju nadarenih. Definicija objašnjava da su nadarena ili talentirana ona djeca i mladi koji su na predškolskoj razini, u osnovnoj ili srednjoj školi, pokazali visoka postignuća ili potencijal u intelektualnom, kreativnom, specifično akademskom, vodstvenom ili umjetničkom području, tako da su im uz redoviti školski program potrebni posebno prilagođeni programi i aktivnosti [2]. Na ovoj se definiciji temelji i koncept "Otkrivanje i rad s nadarenim učenicima u devetogodišnjoj osnovnoj školi", koji je 1999. godine usvojio Stručni savjet Republike Slovenije za opće obrazovanje.

U slovenskom zakonodavstvu iz 1996. godine nadareni učenici definirani su kao jedna od podskupina učenika s posebnim potrebama. Tijekom 2011. godine u Sloveniji je usvojen novi zakon koji odvaja nadarene učenike od ostalih skupina učenika s posebnim potrebama [1]. U Zakonodavstvu Republike Slovenije možete pronaći sljedeću definiciju: "Nadareni učenici su učenici koji pokazuju natprosječne sposobnosti razmišljanja ili iznimna postignuća u pojedinim područjima učenja te u umjetnosti ili sportu." Ovim učenicima škola je dužna osigurati primjerene uvjete za odgoj i obrazovanje, tj. mora im prilagoditi sadržaje, metode i oblike rada. Navedene prilagodbe škole ostvaruju organiziranjem dodatne nastave, pružanjem drugih oblika individualne i grupne pomoći te primjenom drugih oblika rada [6]. Kukanja Gabrijelčič, jedna je od autorica Koncepta, koji navedenim sposobnostima pridodaje i psihomotorične vještine, jer su one izostavljene u Zakonu o obrazovanju nadarenih osoba [3].

Prepoznavanje odnosno identifikacija nadarenih učenika u Sloveniji odvija se u tri koraka, a to su evidentiranje, identifikacija (prepoznavanje) i upoznavanje roditelja sa saznanjima o nadarenosti. Kada se postignu svi koraci, važno je da

roditelji zajedno s učiteljima i školskom savjetodavnom službom planiraju daljnji rad s djetetom [2].

Učiteljica ili učitelj djeteta koje je identificirano kao nadareno mora dobro poznavati osobine njegove ličnosti kako bi mogao (-la) planirati diferencijaciju i individualizaciju nastave. Razni stručnjaci navode da nadareni učenici imaju određene osobine ličnosti koje se ne mogu pronaći kod drugih učenika ili su one jednostavno izraženije kod nadarenih učenika. Ove se osobine ličnosti odnose na različita područja: misaono-kognitivno, spoznajno-izvedbeno, motivacijsko i socijalno-emocionalno. Što se više ovakve osobine očituju kod učenika, veća je vjerojatnost da je dijete nadareno [2].

Tijekom planiranja odgojno-obrazovnog procesa učitelji moraju polaziti od sljedećih temeljnih načela u radu s nadarenim učenicima:

- proširivanje i produbljivanje temeljnog znanja,
- brže napredovanje u procesu učenja,
- razvijanje kreativnosti,
- korištenje viših oblika učenja,
- korištenje suradničkih oblika učenja,
- uvažavanje posebnih sposobnosti i jakih interesa,
- uvažavanje individualnosti,
- poticanje samostalnosti i odgovornosti,
- briga za cjelovit razvoj osobnosti,
- raznolikost ponude i omogućavanje slobodnog učeničkog izbora,
- realiziranje mentorskih odnosa između učenika i učitelja odnosno drugih izvođača programa,
- osiguravanje uvjeta za dobru, odgovarajuću prihvaćenost učenika u njihovoj učionici i školskom okruženju,
- stvaranje mogućnosti za povremeno druženje, u skladu s njihovim posebnim potrebama i interesima [2].

U samom sadržaju Koncepta vrlo su dobro definirane različite aktivnosti koje omogućuju prilagođen pedagoški rad s nadarenim učenicima. Aktivnosti su podijeljene za svako odgojno-obrazovno razdoblje, što podrazumijeva različite oblike unutarnje diferencijacije u prvom trogodištu, unutarnje i fleksibilne diferencijacije u drugom trogodištu, kao i djelomično vanjske diferencijacije u trećem trogodištu [2].

2. Primjer dobre prakse

Primjer dobre prakse odnosi se na nastavu slovenskog jezika u 6. razredu, odnosno obradu neumjetničkog teksta Opis igre ili sporta.

Kada s učenicima obrađujem novi sklop aktivnosti, uvijek počinjem s takozvanim uvodnim satom u novi sklop. U okviru sklopa Opisi obrađujem opis sporta odnosno igre te opis mjesta i prirodne pojave. Najprije sam učenike podijelila u skupine, pri čemu je svaka skupina dobila zadatke koji se odnose na jedan od neumjetničkih tekstova o kojima smo namjeravali govoriti. Svaki učenik skupine dobio je izlazni listić sa sljedećim pitanjima:

- Jesi li ikada čitao/gledao/slušao opis nekog mjesta/sporta ili igre/prirodnog fenomena?
- Koje ključne riječi ili izraze bi po tvom mišljenju trebao sadržavati ovaj tekst?
- Napiši opis svog rodnog mjesta/bilo kojeg sporta/bilo kojeg prirodnog fenomena.

Učenici su u skupinama čitali svoje zapise, debatirali o njima i zatim odlučili koje će opise predstaviti ostalim učenicima. Nakon čitanja odabranih tekstova povelam razgovor o tome što je zajedničko pročitanim tekstovima (svi tekstovi su opisi), koji su im opisi već bili poznati u nižim razredima osnovne škole (opis osobe, predmeta, mjesta, životinje, biljke, zanimanja itd.), onome što je zajedničko svim opisima (pišemo u prezentu, unosimo stvarne, provjerljive podatke, odlomke itd.). Zatim sam objasnila učenicima da ćemo mnoštvo školskih sati posvetiti opisivanju mjesta, prirodnog fenomena i sporta odnosno igre.

U sklopu prvog kreiranja opisa učenicima je predstavljen sport odnosno igra. Na temelju ciljeva iz kurikuluma za slovenski jezik, zajedno s učenicima formulirala sam ciljeve učenja, a to su:

- pažljivo gledam i s razumijevanjem pratim videozapis opisa igre ili sporta;
- tečno, naglas i tiho, čitam opis igre ili sporta;
- učim kako treba kreirati opis sporta ili igre;
- pišem kriterije uspješnosti za pisanje takvog teksta;
- prema dogovorenim kriterijima uspješnosti kreiram opis odabrane igre ili sporta;
- na temelju povratne informacije drugara/drugarice iz razreda pišem dopunjeni/poboljšani tekst.

Na temelju ciljeva učenja zajednički smo formulirali i kriterije uspješnosti (učenici uvijek moraju paziti da ih razumiju svi njihovi drugari). Stoga sam s učenicima formulirala sljedeće kriterije uspješnosti:

1. Bit ću uspješan ako budem čitao tečno, tiho ili naglas.
2. Bit ću uspješan ako budem znao odrediti ključne riječi i bitne informacije u tekstu.
3. Bit ću uspješan ako prema dogovorenim kriterijima opišem sport odnosno igru.

Obrada neumjetničkog teksta trajala je 4 školska sata i sastojala se od diferenciranog rada. Učenici su najprije pogledali videozapis (igru badmintona) te u parovima rekonstruirali ono što su zapamtili. Uslijedilo je ponovno gledanje videozapisa. Nakon toga najprije su pojedinačno, a zatim u parovima pokušali zapisati ključne riječi i bitne informacije. Tijekom drugog sata učenici su tiho, samostalno čitali opise igre – Zrakoplov bez pilota. Zadatke u svojim radnim bilježnicama rješavali su u parovima i pregledavali ih uz pomoć Rješenja. Na trećem školskom satu, sudjelujući u skupinama, sastavili su još detaljnije kriterije uspješnosti za pisanje teksta, nakon čega je slijedilo izvješćivanje o kriterijima koje smo zajedno dopunili i popravili.

Kreirani su konačni kriteriji za opis igre odnosno sporta.

Bit ću uspješan ako u svom opisu sporta ili igre uzmem u obzir sljedeće:

- napišem gdje se izvodi igra ili sport,
- navedem koliko igrača sudjeluje,
- navedem opremu koja nam je potrebna za izvedbu igre ili sporta,
- opišem pravila igre odnosno sporta,
- navedem način bodovanja igre ili sporta;
- pobrinem se da tekst bude zaokružena cjelina (rečenice se međusobno nadovezuju jedna na drugu),
 - tekst podijelim na odlomke,
 - pobrinem se za jezično prikladan tekst (gramatički i pravopisno ispravan) i
 - tekst napišem čitko.

Nakon toga učenici su individualno odnosno samostalno napisali svoje tekstove. Na zadnjem školskom satu frontalno smo pročitali 3 teksta i na temelju

kriterija utvrdili jesu li opisi odgovarajući i treba li im nešto dodati. Učenici su u parovima razmijenili bilježnice, pročitali tekstove i napisali povratne informacije svojim drugaricama/dugarima prema dogovorenim kriterijima.

Neke od povratnih informacija pročitali smo frontalno, a učenici su odgovorili jesu li napisane razumljivo, odnosno na način da znaju poboljšati svoje tekstove. Uslijedilo je korigiranje teksta na temelju povratnih informacija. Prije svega, morali su ih konkretizirati. Na temelju povratnih informacija, učenici su kod kuće na računalu ponovno napisali tekstove i poslali ih u online učionicu, gdje sam ih i sama pregledala te zapisala povratne informacije. Uzimajući u obzir povratne informacije svojih drugara/dugarica iz razreda i mene kao učiteljice, na kraju su vrednovali svoj napredak.

U procesu učenja odnosno usvajanja novih sadržaja, učenici su dobili brojne dokaze proizašle iz razgovora, promatranja i stvaranja tijekom nastave: usmeno sažimanje napisanog, misaoni obrazac s ključnim riječima i bitnim informacijama, samostalno riješene zadatke u radnim bilježnicama, napisane kriterije uspjeha, pisane proizvode (kratke, zaokružene tekstove – 2 puta), usmene povratne informacije drugara/dugarica i učiteljice, pismene povratne informacije i pismeno vrednovanje vlastitog napretka.

3. Zaključak

U okviru opisanog sklopa aktivnosti, potrudila sam se kao učiteljica kreirati poticajno okruženje za učenje u kojem svi učenici mogu raditi učinkovito. Zahvaljujući provedbi odgovarajuće individualizacije odnosno diferencijacije nastave, koja je uključivala različite aktivne oblike rada, motivirala sam i usmjeravala sve skupine učenika, kako one s posebnim potrebama tako i nadarene učenike. Nadareni učenici sudjelovali su u parovima i skupinama, u okviru kojih sam im dodijelila vodeće uloge (ako su to željeli, naravno). Pri samostalnom rješavanju zadataka u radnim bilježnicama pomagali su učenicima koji su imali više problema u rješavanju istih. Treba naglasiti činjenicu da im je u okviru individualnog pisanja tekstova bila pružena mogućnost razvijanja viših misaonih procesa i koncepata. Osim navedenog, pomagali su učenicima sa slabijim uspjehom, jer su svoje aktivnosti završili ranije.

Na sličan način uslijedilo je stvaranje opisa mjesta i prirodnog fenomena.

4. Literatura

[1] Jurišević, M. (2012). *Motivating students in school*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

[2] *Koncept: Otkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli* (1999). Dostupno na: <https://www.zrss.si/wpcontent/uploads/2021/01/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf> [Pristupljeno 2. 4. 2023.].

[3] Palčič, S. (2020). *Prepoznavanje nadarjenih učencev z raziskovalnim poukom*. Magistrsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta. Dostupno na: http://pefprints.pef.unilj.si/6319/1/Magistrsko_delo_Prepoznavanje_nadarjenih_u%C4%8Dencev_z_raziskovalnim_poukom_Sandra_Palcich.pdf [Pristupljeno 2. 4. 2023.].

[4] *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2014). SAZU in Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Dostupno na: <https://fran.si/> [Pristupljeno 2. 4. 2023.].

[5] *Zakon o osnovni šoli* (1996). Dostupno na: <http://www.mizs.gov.si/> [Pristupljeno 2. 4. 2023.].